

Den kreative natur

Giordano Bruno 1548-1600

Da den 52-årige italienske naturfilosof Giordano Bruno i februar 1600 blev brændt på bålet efter en absurd retssag stod hans professorat i matematik ved Padovas universitet ledigt. Hans efterfølger blev en ung lovende matematiker fra Pisa ved navn Galilei.

Denne tilfældighed skal ikke lægges Galilei til last, men den sætter unægtelig det forhold på spidsen at mens Galilei berømmes i tide og utide for at være det moderne verdensbilledes første store arkitekt, så er Brunos tankeverden stort set ukendt.

Årsagen til denne vægtning af de to mænds indsats er vist klar nok. Ved at vise den matematiske naturbeskrivelses overlegenhed i fysikken kom Galilei til at lægge grunden til det mekaniske verdensbillede, som blev den gryende kapitalistiske samfundsforms naturgrundlag. Brunos storslåede kosmologi besad ikke samme potentiale for at understøtte en teknologiorienteret verdensforståelse.

Og til undren for mange, tror jeg, som ser videnskaben og kristendommen som de to store modspillere i vestlig civilisationshistorie, så var Galilei og det mekaniske verdensbillede langt mere spiseligt for den kristne kirke end Brunos naturfilosofi.

Blandt pavestatens anklager mod Bruno var der som Aksel Haaning forklarer i indledningen til den nyoversatte bog af Bruno ('Om årsagen, princippet og enheden') især to substantielle punkter. Dels hævdede Bruno at der eksisterede utallige verdener, og dels identificerede han helligånden med naturens sjæl. Det første var slemt, men det andet var utilgiveligt.

For de lærde på Brunos tid var det efterhånden uomtvisteligt at Kopernikus' teori om solen som centrum havde givet et grundstød til den Aristoteliske kosmologi,

som den kristne kirke et langt stykke havde taget til sig. Men udover forestillingen om at Jorden var verdens centrum indebar den aristoteliske lære også en dualisme mellem ånd og stof, hvor stoffet i sig selv blot er mulighed, der får sin form i kraft af et uafhængigt formgivende princip. Det er måske frem for noget denne anden 'fejltagelse' Bruno gør op med i sin filosofi. Han stræbte efter at udvikle begreber til at fatte stof og ånd som to sider af én og samme virkelighed.

Brunos opfattelse af "verdenssjælen" som uadskillelig fra stoffet kommer måske smukkeste frem i følgende replik: "Jeg hævder at stoffet er berøvet formerne og uden dem; ikke som is er uden varme, verdensdybet uden lys, men som den frugtsommelige er uden det afkom, hun udstøder og henter frem fra sig selv; eller som denne jords halvkugle om natten er uden lys, hvilket den ved sin omdrejning har formået at generhverve."

Den slags vilde ideer foresvævede ikke Galilei eller de andre grundlæggere af det moderne verdensbillede. De godtog, som man i øvrigt stort set har gjort siden, opfattelsen af stoffet som passivt offer for de mekaniske love. De rokkede altså ikke ved den kristne grundantagelse, at skaberen selv var uden for det skabte.

Brunos ærkekætteri bestod i at han så gud *i* naturen. Til gengæld så han naturen som både uendelig og som uendeligt skabende.

I naturvidenskabens retorik er Galilei blevet et symbol for nødvendigheden af at unddrage sig ideologisk, religiøs og filosofisk indblanding. Men Bruno's historie viser at Galilei måske snarere burde være symbol på den, jeg havde nær sagt uhellige alliance, som kirke og naturvidenskab i praksis har opretholdt vendt mod ideen om den kreative natur.

Den store vinder i det spil blev den blinde teknologiudvikling, der jo ikke legitimt kunne irettesættes af en kultur, som allerede havde fradømt naturen enhver sjæl. Ja, selv menneskets natur endte med at blive jaget bytte.